

Szijártó M. István

HIVATALI KARRIEREK A 18. SZÁZADI VÁRMEGYÉKBEN

Bár a 18. századi magyarországi vármegyék hivatalviselőivel kapcsolatban a kutatás távlati célja a teljes társadalomtörténeti körkép megalkotása, ez jelenleg még nem érhető el egyfelől az érintettek magas száma, másfelől a forrásadottságok miatt. Elvégezhetőnek mindössze a hivatali pályafutásokra korlátozódó kutatás tűnik az elérhető megyei szintű archontológiai feldolgozásokra támaszkodva, amely azonban megvilágítja a vizsgálandó sokaság struktúráldását. Ennek eredményeire építve a kutatás későbbi fázisában már rétegzett mintavételre lesz lehetőség: a történeti mélyfúrásokkal már egyes világos arcélű társadalmi csoportokat lehet jellemezni társadalom- és kultúrtörténeti szempontból.

A soron következő vizsgálat ennél fogva nem azért nem próbálja átfogni a 18. századi Magyarország vármegyéiben tisztségeket viselők vallási, iskolázottsági, műveltségi jellemzőit, az őket összefűző társadalmi kapcsolatokat, mert ez az adott közlemény keretei között nem tárgyalható a szükséges részletességgel, de nem is csupán azért, mert ezen kérdésekről jelenlegi ismereteink sajnálatos módon csak töredékesek.¹ Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy mind-

¹ Jelen munka nem tarthatja feladatának, hogy átfogó képet adjon a 18. századi vármegyék igazgatástörténeti irodalmáról. A teljes körű szakirodalmi körkép felvázolása helyett csak megemlítenék néhány munkát: *Béli Gábor*: A vármegyei önkormányzat újjáéledése Baranyában a török kiűzése után (1693–1703). *Baranya Megyei Helytörténetírás* 20–21. (1987–1988) 21–50.; *Grünwald Béla*: A régi Magyarország, 1711–1825. Bp. 1888.; *Hajdu Lajos*: II. József igazgatási reformtörekvései és ezek végrehajtása Tolna vármegyében. *Tanulmányok Tolna megye Történetéből* 5. (1974) 183–276.; *Holub József*: Az újjáépítés megindulása Tolna megyében a török kiűzése után 1686–1730-ig. *Tanulmányok Tolna megye Történetéből* 5. (1974) 5–124.; *Horváth Árpád*: Megyei önkormányzati szervezet Tolna megyében a XVIII. század első évtizedeiben (1703–1740). *Tanulmányok Tolna megye Történetéből* 5. (1974) 125–182.; *Hudi József*: A Veszprém megyei politikai elit a 18–19. században. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom 1. Társadalomtörténeti módszerek és forrástípusok*. Salgótarján, 1986. szeptember 28–30. Szerk. Á. Varga László. Salgótarján 1987. 99–109.; *Kanyar József*: Somogy megye közgyűlése a hódoltság idején és a felszabadító háborúk utáni első évtizedekben (1658–1718). *Somogy megye Múltjából. Levéltári évkönyv* 17. (1986) 87–110.; *Mocsáry Lajos*: A régi magyar nemes. Észrevételek Grünwald Béla „A régi Magyarország” című munkájára. Bp. 1889.; *Ódor Imre*: A „politikai elit” a 18. századi Baranyában. *Baranya. Történeti Közlemények* 9–10. (1996–1997) 95–115.; *Uő*: Hierarchia és presztízs. Nemesi elit a 18–19. századi Baranyában. *Mediawave Fesztivál 2007: Családok, családfák, generáció. Tudományos konferencia*. <http://www.mediawavefestival.hu/index.php?modul=menupontok&kod=5176> – 2013.05.04-i letöltés.; *Turbuly Éva*: Zala megye fontosabb közigazgatási feladatai a XVIII. század első évtizedeiben. I. rész. *Zalai Gyűjtemény* 21. *Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásaiból, 1984–1985. Zalaegerszeg* 1985. II. rész. *Zalai Gyűjtemény* 22. *Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásaiból, 1986. Zalaegerszeg* 1986.; *Vörös Károly*: A feudális megye bürokráciája. *História* 10 (1988: 1. sz.) 14–16.

ezek feltárásához az első logikus lépés nem a némileg esetleges módon rendelkezésünkre álló adatok összegereblyézése és összegzése, hanem a vizsgálandó sokaság egészének a maga strukturáltságában való feltérképezése. Mivel erre a rendelkezésre álló adatok jellege folytán a legkézenfekvőbb eljárás a hivatali pályafutásokból történő következtetés, az alábbiakban erre teszünk kísérletet.

Kiindulópontként a 18. századi Somogy vármegyei hivatali karrierek levéltári adatokon nyugvó vizsgálata kínálkozik, amely mintegy modellet ad összegzésünkhöz. Majd azt nézzük meg, mely részvizsgálatait lehet ennek az analízisnek azon megyék tekintetében elvégezni, amelyeknek publikált archontológiájuk van (Zala, Heves, Ung, Békés).² Ezt követően a hivatalviselésre vonatkozó adatok integrációjára támaszkodva bizonyos következtetések levonására és egyes hipotézisek felállítására kerülhet sor, amelyek reményeink szerint majd útmutatóként szolgálhatnak a kérdésben végzendő kutatások számára. Végül megkísérelhetjük bizonyos kapcsolatok feltárását a megyei szint és az országos szintű igazgatási és bírói hivatalok személyi állománya között.

Somogy hivatalviselőinek elitje a 18. században

A vizsgálat kiindulópontjaként az a Somogy vármegye szolgál, ahol magam is levéltári kutatásokat végeztem a 18. századi vármegyei hivatalok viselőivel kapcsolatban. A vizsgálat másutt részletesen kifejtett kiindulópontját, eljárásait és eredményeit³ az alábbiakban csak tézisszerűen foglalom össze.

A 18. századi Somogy vármegyei tisztújítások alapján felállítottam egy 1496 adatból álló adatbázist,⁴ de nem archontológiai szempontok figyelembevételével: nemcsak az került be az adatbázisba, hogy kit választottak meg egy adott hivatalra, hanem mindazok, akiket jelöltek erre a tisztségre. A jelölést ugyanis a presztízs szempontjából jobb fokmérőnek tartom a tényleges megválasztásnál.⁵ Kigyűjtöttem továbbá a tisztújítások valamennyi név szerint említett résztvevőjét, és a restaurációk adatait kiegészítettem jelentékeny számú vegyes adattal. Ugyanakkor a vizsgálatba nem vontam be a vármegyei hivatalviselők alsó csoportját: az esküdteket és hadbiztosokat, mert az elvégzett elemzést a valódi hatalommal rendelkező vármegyei tisztségviselőkre kívántam korlátozni, és a határt az önálló bírói hatósággal bíró szolgabíráknál húztam meg.⁶

² Nagy szerencse, hogy ezen megyék a 18. századi Magyarország több tájtípusát képviselik mintánkban: mind a volt hódoltság, mind a volt királyi magyarországi területek megjelennek, nyugati, déli és északkeleti vármegyék egyaránt. Az erdélyi és horvát-szlavon-dalmát vármegyék a közigazgatás szétválasztottsága miatt jelen vállalkozás keretében más kollégák által kerültek feldolgozásra. Ugyanakkor le kell szögeznünk, hogy a vármegyei hivatalviselés tekintetében a felföldi megyék sajátos és mielőbb pótlendő hiátust jelentenek.

³ *Szijártó M. István: Hivatalviselő elit a 18. századi Somogy vármegyében.* In: *Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére.* Szerk. Hermann István – Karlinszky Balázs. Veszprém 2010. 445–466.

⁴ Ez az 1496 adat hozzáférhető a Diéta munkacsoport által összeállított adatbázis részeként ennek honlapján: <http://szijarto.web.elte.hu/dieta-index.html>

⁵ Lásd *Szijártó M. István: Nemesi társadalom és politika, Tanulmányok a 18. századi magyar rendiségről.* Bp. 2006. 121–127.

⁶ A szolgabírák ítélőszékéről lásd: Hajnóczy József közjogi-politikai munkái. Szerk. Csizmadia Andor. Bp. 1985. 86. (Csizmadia Andor jegyzete)

Annak érdekében azonban, hogy jobban fény derüljön a valódi célcsoportnak tekintett tisztségviselők mozgására, hogy lássuk, honnan léptek (esetleg) előre a valódi hatalommal járó pozíciókba, bevontam a vizsgálatba az (első) alispánok, másodalispánok (helyettes alispánok) és (fő)szolgabírák mellé egyfelől a központi apparátus egyes hivatalviselőit, így a (*generalis*) *perceptort*, (fő)jegyzőt, (fő)ügyészt, majd az aljegyzőt, illetve alügyészt, másfelől pedig az alszolgabírakat is.⁷ Ezen hivatalok hierarchiáját a legjobban a fizetési jegyzékek tükrözik. (Lásd az 1. táblázatot.)

A somogyi vizsgálatból a következő tanulságokat lehetett levonni: (1) Azok a vármegyei tisztségviselők, akik beváltak, megmaradhattak hivatalukban. A restaurációkon több a megerősítés, mint az elmozdítás, kivéve a *generalis perceptor* és a főügyész hivatalát. Különösen markánsan érvényesült ez a tendencia a főszolgabírák körében (átlagosan kétharmadukat erősítették meg hivatalában) és alszolgabíráknál (háromnegyedük kapott megerősítést a tisztújításon). Mivel az alispáni tisztséget illetően nagyobb volt a versengés, az alispánoknak csak a felét erősítették meg hivatalában. (2) A 18. századi Somogy vármegyében egyértelműen érvényesült a „káderhiány” jelensége, ezért a vármegye közönsége ráfanyalodott a gyengébb jelöltek kinevezésére, megválasztására is. Ezt akár az előbb említett nagyszámú megerősítés mögött is feltételezhetjük, de egyértelmű jele ezen jelenségnek az elsőre, sőt másodikra meg nem felelt jelelöltek későbbi megválasztása, illetve kinevezése. (3) Ha viszont azt nézzük, hogy ki miként hagyta el hivatalát, azt tapasztaljuk, hogy a megbukottak között a leggyakrabban ismét csak a főszolgabírák és az alszolgabírák szerepelnek. Az előbbieket közel felére, az utóbbiak kétharmadára igaz, hogy úgy fejezték be pályafutásukat ebben a hivatalban, hogy bár jelölték őket még egy további ciklusra, mégsem választották meg őket. (Talán úgy fogalmazhatnánk, hogy az ezen pozíciókat betöltő nemesek tovább is hivatalban maradtak volna, mint ahogy ezt a konkurencia és a vármegyei közönség kívánta.) Mivel a főszolgabírák javarészt már a sikeres alszolgabírákból kerültek ki, ezért lehetett körükben viszonylag mérsékeltabb a „bukási arány.” (4) A hivatali apparátus vizsgált körén kívülről jött emberek aránya az első és másodalispáni, valamint főjegyzői hivatalba kerültek közt mindössze egyharmad körül volt, a *generalis perceptorok*, főügyészek és főszolgabírák csoportjában pedig 50 százalék körül. Ezzel szemben az új belépők aránya az összes hivatalviselő többségét adta a vizsgált alsó pozíciókban: az aljegyző, alügyész és az alszolgabíró esetében. Vagyis a Somogy vármegyei hivatali elit körébe általában ezen három utóbbi hivatal jelentette a

⁷ Sokáig csak egy adószedő, más néven pénztárnok, azaz *perceptor* van a vármegyéknél, később tűnnek csak fel a járási adószedők vagy járási pénztárnokok (*particularis perceptorok*), amikor a főadószedőt vagy főpénztárnokot már *generalis perceptor* néven kezdik emlegetni. Hasonló a helyzet a szolgabírákkal, fő- és alszolgabírákkal, jegyzőkkel, fő- és aljegyzőkkel, ügyészekkel, fő- és alügyészekkel is. Az (első) alispán mellé egy idő után másodalispánt (*substitutus vicecomes*) választottak, míg alkalmi helyettesítésével már korábban is megbíztak esetről esetre helyettes alispánokat (*surrogatus vicecomes*). (Itt kell megjegyeznem, hogy a jelen vizsgálat kiindulópontjául szolgáló somogyi kutatás első, idézett publikációjában a *perceptor* fordításaként tévesen „számvevő” szerepel, aki pedig valójában latinul *exactor* névre hallgat.)

belépési kapukat.⁸ (Lásd a 2. táblázatot.) (5) A magasabb presztízsű *bene possessionatus* családok sarjai viszont csak a főszolgabírói pozíciónál kezdték meg a hivatalviselést, miközben ez a hivatal már elérhetetlen volt a szerényebb körülmények közül érkezők többsége számára. Ugyanakkor arra is világos példákat láthattunk, hogy ezt a gátat egy kisebbség, feltételezhetően a valódi tehetség át tudta törni. (6) A még az előző körbe tartozóknál is előkelőbbek pedig egyáltalán nem törekedtek a megyei hivatalviselésre, legfeljebb az első alispáni pozícióért álltak sorompóba. Ezen családokból többen jutottak be viszont országos hivatalokba, miként itt végződtek a legfényesebb megyei karrierek is. Az összes 18. századi Somogy megyei első alispán 30 százaléka került később országos hivatalba.⁹ (7) Végül bizonyos mozzanatokban tetten érhetők a professzionalizáció jelei: a főjegyzők és főszolgabírák közel vagy nagyjából 40 százaléka volt megelőzőleg aljegyző vagy alszolgabíró. Vagyis a szaktudás, ha nem is domináns, de szignifikáns jellemzője lehetett a hivatali érvényesülésnek a 18. századi vármegyében.

A somogyi eredményeket hipotézisként kezelve a következő lépcsőben a Zala, Heves, Ung és Békés vármegye 18. századi hivataltörténetére elérhető archontológiai adatok kerülnek elemzésre, hogy kiderüljön: mely vizsgálatok végezhetőek el az említett megyék esetében, és a somogyi eredmények mennyire általánosíthatók. Végül lehetőség nyílik arra, hogy immár szélesebb bázison kíséreljünk meg egy bizonyos összegző értékelést.¹⁰

Archontológiai adatgyűjtések a 18. századi vármegyékről

2000-ben jelent meg Zala megye archontológiája, amely 1138-tól 2000-ig tartalmazza a megye tisztviselőinek nevét és hivatalviselésük idejét.¹¹ A 18. századi rész 1750-ig Turbuly Éva, majd innen Kapiller Imre munkája. A névsorokban megtalálhatjuk az országgyűlési követeket, a főispánokat, a főispán-helyetteseket (kormányzókat vagy adminisztrátorokat), az alispánokat (1735-ig), illetve első (1735-től) és másodalispánokat (1747-től) valamint a helyettesítő alispánokat (*vicegerens*, a 18. század elején már csak négy alkalommal, valamennyit ismeretlen hosszúságú időre). Ezután következnek az archontológiában a jegyzők (1747-ig), illetve a főjegyzők (1747-től) és az első (1747-től) valamint másodaljegyzők (1773-tól), az adószedők (1747-ig) és főadószedők (1747-től), a számvevők pedig 1773-tól. 1797-től segédszámvevő is szerepel a listákon. A 18.

⁸ Nem szabad arról megfeledkeznünk, hogy a vizsgálat a még alacsonyabb hivatali pozíciókra nem terjedt ki: az esküdtek és a hadbiztosok köréből nyilvánvalóan sokan léptek elő alszolgabírónak, alügyésznek, alszámvevőnek – vagyis sok esetben ezek helyett minden bizonnyal az előbb említett hivatalok szolgáltak valódi belépési pontként, de ezt nem vizsgáltam. Ennek a hibának a mérésére a négy megyei archontológia alábbi vizsgálata során majd kísérletet teszek.

⁹ Az eredeti vizsgálatban a három országos hivatalra jutott első alispánt ahhoz a hathoz viszonyítottam, akinek valamit tudtam későbbi sorsáról, így az arány magasabb volt. De helyesebb az alispánok teljes számához viszonyítani, így itt ezt teszem.

¹⁰ A későbbiekben forrásmegjelölés nélkül idézett zalai, ungi, békési és hevesi adatok ezen (alább bemutatott) adattárakból származnak.

¹¹ Zala megye archontológiája 1138–2000. Szerk. Molnár András. Zalaegerszeg 2000.

század első két évtizedében még találkozunk egy szolgabíróval és két alszolgabíróval, akik nem konkrét járásban viselték tisztüket, de a járási főszolgabírók megbízatása általában már a 18. század előtt kezdetét vette (tapolcai járás, szántói járás, kapornaki járás, egerszegi járás, muraközi járás, illetve 1777-től: lövői járás.)¹² A főszolgabírák munkáját alszolgabírák segítették a szántói, kapornaki, muraközi járásban már a 17. század végétől, az egerszegi járásban 1707-től, a tapolcai járásban 1709-től, a lövőiben 1777-től.¹³ Az 1717 után szereplő két ügyészt 1747-től váltotta a főügyész és az első alügyész párosa, hozzájuk járult még 1796-tól a másodalügyész.¹⁴ Az archontológia közlése mellett a Zala Megyei Levéltár munkatársai által összeállított kötet komoly tanulmányokban tárja fel a megye igazgatását a középkortól napjainkig. Turbuly Éva tanulmánya foglalkozik a 18. századnak az 1750-ig terjedő periódusával, Kapiller Imre tárgyalja az 1790-ig tartó négy évtizedet, a század végét pedig Molnár Andrásnak a döntően a 19. század első felével foglalkozó tanulmánya fedi le. A kötetet záró névtárban a tisztviselők megyei hivatalviselési adatai kerülnek egymás mellé. Mivel a zalai archontológia közel felét közigazgatás-történeti tanulmányok alkotják, illetve tekintve, hogy ebben a kötetben nem találhatóunk életrajzi adattárat, a Zala megyei tisztviselőkkel foglalkozó kötet összességében elsősorban igazgatástörténeti jellegű.

A kollektív zalai vállalkozással szemben egyszemélyes munka Békés vármegye 2009-ben megjelent archontológiája az 1715-től 1848-ig terjedő időszakról.¹⁵ Héjja Julianna Erika nemcsak egyedül vállalkozott a hivatali névsorok összeállítására, de kötete bevezetésében ezen túlmenően kismonográfiai terjedelmű prozopográfiai elemzést is ad. Könyve a magyarországi archontológiai és prozopográfiai kutatások áttekintése, majd saját prozopográfiai vizsgálata eredményeinek összegzése után előbb alapos hivataltörténeti áttekintéssel szolgál különös tekintettel Békés vármegye viszonyaira, majd a tisztviselők (valamint a szegődményesek és a szolgaszemélyzet) névsorát adja, és ezt követi a kötet nagyobbik részét kitevő gazdag prozopográfiai adattár a névsorokban szereplő összes személy adataival. Ez utóbbi a levéltári források mellett igen komoly családtörténeti, helytörténeti és egyéb szakirodalmat dolgoz fel. Az archontológiában természetesen szerepelnek a főispánok, valamint az alispánok: az első és 1717-től a másod- (*substitutus*) és a 18. században két esetben a helyettes (*surrogatus*) alispánok. A 18. századot tekintve a jegyzők (1761-től főjegyzők) mellett 1716 és 1718, 1724 és 1748 között helyettes és 1732-ben, majd 1761-től aljegyzőket találunk.¹⁶ Az ügyészek (1795-től fő- és alügyészek), adó-

¹² A szentgróti járásban csak a 16–17. században volt néhány főszolgabíró.

¹³ A 17. században voltak külön somogyi alszolgabírók is, amikor Somogy megye igazgatása egyesítve volt Zaláéval.

¹⁴ Az itt felsoroltakon kívül a kötet még több hivatal 18. századi viselőjének nevét és szolgálati idejét tartalmazza: levéltárnokok, aladószedők, esküdtek, illetve végül a megyei főorvosok és főmérnökök.

¹⁵ Héjja Julianna Erika: Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája, 1715–1848. Gyula 2009.

¹⁶ 1790–1792-ben egy másodaljegyző is szerepel, majd 1797-től ez a hivatal a levéltárnokával került összevonásra.

szedők (1790-től fő- és aladószedők)¹⁷ után következnek a szolgabírák (1748-tól a békési és a csabai járásért felelős főszolgabírák) és az alszolgabírók (a két említett járásba csak 1790-től beosztva). Az összeállításban megtalálhatjuk az országgyűlési követek és a táblabírák névsorát is.¹⁸

A békési kötetre hasonlít egy kollektív vállalkozás, a Heves Megyei Levéltár által 2011-ben kiadott, Bán Péter szerkesztette archontológia, amely egy rövid (de nem a tárgyalt időszakra vonatkozó, hanem a középkori és kora újkori előzményeket tárgyaló) igazgatástörténeti bevezető után az 1681/1687-től 2000-ig terjedő időszakot fedi le, a terjedelem fele részében azonban tisztviselői életpályavázlatokat közöl.¹⁹ A 18. századi névsorokban szerepelnek az országgyűlési követek, a főispánok (illetve kerületi főispánok és adminisztrátorok), alispánok és másodalispánok, a (fő)jegyzők és aljegyzők (1773-tól első és másodaljegyzők), a (fő)adószedők-pénztárnokok,²⁰ a (fő)ügyészek és 1761-től alügyészek, a tiszai járás szolgabírái, illetve 1750-től fő- és alszolgabírái, a gyöngyösi és tarnai járás szolgabírái, illetve 1761-től fő- és alszolgabírái, a mátrai járás szolgabírái, illetve 1776-tól fő- és 1761-től alszolgabírái (1775-től a tiszai és a gyöngyösi járásban másodalszolgabíró is működött).²¹ A prozopográfiai adattárban nemcsak a vezető tisztviselők adatai kerültek feldolgozásra, hanem — ha nem is teljes körű a feltárás — széles merítés érvényesült: a 18. századot illetően lényegében a kerületi és vármegyei főispánok, adminisztrátorok, alispánok, főjegyzők, főszolgabírák hivatali pályafutását és életét tárgyaló összegzések olvashatók.

2000-ben adták ki Gálócsy Zoltánnak Ung vármegye archontológiáját a kezdetektől 1867-ig tartalmazó, eredetileg 1908–1909-ben megjelent cikksorozatának anyagát.²² Az archontológia a főispánokra nézve életrajzi vázlattal is szolgál. A 18. századot illetően az archontológia még az alispánok és alispánhelyettesek, másodalispánok, fő- és aljegyzők, fő- és alszolgabírák, illetve a helyettes és esetenként a tiszteletbeli szolgabírák, a táblabírák, esküdtek és a „pénztárnokok” (házi és hadi pénztárnokok²³, fő-, al- és járási pénztárno-

¹⁷ Az 1720-as években három helyettes adószedő is szerepel.

¹⁸ Ezeken túl az archontológia 18. századi része tartalmazza a különböző esküdtek és *commissariusok*, illetve kancellisták, napszámos írnokok, gyakornokok, a diétai követek mellé rendelt írnokok nevét is. Héjja Julianna Erika közli még a főorvosok és seborvosok (1771-től, illetve 1782-től két járási seborvos), bábák és mérnökök, selyem- és lótenyésztési felügyelők, járási csendbiztosok, különféle börtönőrök, őrmesterek és őrmesterhelyettesek, ajtónállók és katonák, *persecutorok* és egyéb hajdúk valamint további segédszemélyzet adatait.

¹⁹ Heves megye történeti archontológiája (1681–)1687–2000. Szerk. Bán Péter. Eger 2011.

²⁰ 1761 és 1766 között volt külön hadi- és külön házipénztári *perceptor*, 1790-től *viceperceptor* is. Egyébiránt Heves és Külső-Szolnok vármegyében az 1824-től vezetett magyar nyelvű közgyűlési jegyzőkönyvekben 1841-től váltotta a *generalis perceptor* megfelelőjeként a „főpénztárnok” a „főadószedő”-t.

²¹ Ezen túlmenően az archontológiai összeállítás tartalmazza az esküdtek, hadbiztosok, levéltárnokok, számvevők, járási adószedők, orvosok, seborvosok, bábák, mérnökök, felügyelők és különféle biztosok és inspektorok hivatalviselési adatait is.

²² *Gálócsy Zoltán: Ung vármegye főispánjai és tisztviselői a legrégebb kortól 1867-ig.* Szerk. Csató György. Bp. – Beregszász 2000.

²³ Heves és Külső-Szolnok vármegye hivataltörténetében is van példa a *perceptor* tisztségének időleges kettéválasztására hadipénztári és házipénztári adószedőre (*perceptor cassae bellicae*,

kok), az ügyészek (1776-tól fő- és alügyészek), valamint töredékesen a számvevők²⁴ és 1790-től a levéltárnokok nevét tartalmazza, feltehetően a tisztújítások adatai alapján (de pontos forrásmegjelöléssel nem szolgálva). A fenti három kötetrel szemben Ung esetében tehát pusztán egy névsorunk van a vármegye 18. századi hivatalviselőiről.²⁵

Összevethető adatok, párhuzamba állítható vizsgálatok

Egyértelmű, hogy a somogyi vizsgálat azon eleme, hogy ott nemcsak a 18. századi hivatalokat ténylegesen betöltőket vizsgáltam meg, hanem a tisztújítások minden jelöltjét is, jóval szélesebb körű adatfelvételt valósított meg, mint a — persze eltérő célú — archontológiai vizsgálatok.²⁶ Azokból egy hivatalviselőnek az éppen betöltött állásában való megerősítése sem olvasható mindig ki. (Hiszen csak azt tudjuk, hogy betöltötte-e továbbra is az adott hivatalt, vagy nem, az már nem derül ki, hogy az utóbbi esetben egyáltalán jelölték-e rá a tisztújításkor.) Ennél fogva bizonyos somogyi eredmények zalai, békési, hevesi és ungi kontrollvizsgálatára nem kerülhet sor. Ugyanakkor a Heves és Békés megyei kötetben elérhető prozopográfiai adatok nagy segítséget adnak az eredmények értelmezéséhez.

Hogy milyen eredményeket lehet egyáltalán megcélózni, azt a somogyi következtetések rendjében tekinthetjük át: (1) a tisztújításokon történt megerősítések és elmozdítások aránya a négy archontológia alapján nem vizsgálható;

perceptor cassae domesticae). Mivel mind ezt megelőzően, mind ezután az a Szentgyörgyi János volt a vármegye egyetlen *perceptora* (1761 előtt), illetve *perceptora* (1766-tól), aki a közbeeső időszakban a hadipénztári adószedő volt, egyértelmű, hogy ez volt a fontosabb a két tisztségből, ennek betöltője a rangban előbbre való megyei tisztviselő. Ezért Hotta György házipénztári *perceptor*t nem veszem tekintetbe a *generalis perceptorok* számba vételekor.

²⁴ 1754–1766, 1770–1781, 1782–1784, 1785–1786, 1790–1792, 1793–1797, 1798–1804.

²⁵ Itt jegyezném meg, hogy Farkas Gábor publikálta ugyan Fejér megye történeti archontológiáját három közleményben 2000-ben és 2001-ben, de sajnálatos módon — bár rövid életrajzot is ad a főispánokról, alispánokról és az országgyűlési követekről, illetve a 18. századi jegyzők, táblabírák és az esküdtek névsora is megvan — ez az adatközlés távol van attól, hogy a hivatali karrierek tekintve olyan vizsgálatokat lehessen a Fejér megyei anyagon végezni, mint az előbb említett vármegyék esetében. (Farkas Gábor: A nemesi Fejér vármegye alispánjai, 1692–1848: archontológiai összeállítás. Turul 73. (2000) 118–124.; *Uő*: Fejér vármegyei történeti archontológia. Alba Regia. A Szent István Király Múzeum Évkönyve 29. (2000) 137–157.; *Uő*: Fejér vármegyei történeti archontológia II. Alba Regia. A Szent István Király Múzeum Évkönyve 30. (2001) 77–99. Ódor Imre baranyai archontológiája viszont alkalmas lett volna arra, hogy a jelen vizsgálatba ezt a megyét is bevonjuk, de erről a forrásközlésről sajnálatos módon csak ezen tanulmány szövegének véglegesítésekor szereztem tudomást. (Ódor I.: Politikai elit i. m. 110–114.) Ez azt is jelenti, hogy konklúzióinkat később a baranyai adatok elemzésével is lehet majd tesztelni: meg lehet erősíteni vagy kritika alá lehet vonni. Lásd továbbá Kántor Klára egyelőre befejezetlen sorozatát: *Kántor Klára*: Esztergom vármegye tisztviselőinek névsora. In: *Uő*: Esztergom vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. 1. kötet: 1638–1702. Esztergom 1999. 29–31.; *Kántor Klára*: Esztergom vármegye tisztviselőinek névsora. In: *Uő*: Esztergom vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. 2. kötet: 1710–1723. Esztergom 2003. 18–19. Végül jó eséllyel vannak még archontológiai adatközlések, amelyek nem kerültek a kezembe.

²⁶ Csak Héjja Julianna Erika prozopográfiai adattárában van néha utalás az egyes életrajzok részeként tisztújítási jelölésekre.

(2–3) a „káderhiány” jelenségéről és a továbbszolgálatra jelölt, de végül meg nem választott („megbukott”) hivatalviselők tekintetében szintén nem lehet semmit sem mondani a jelölések ismerete nélkül; (4) a hivatali apparátus „belépési pontjait” meg lehet vizsgálni akár – a somogyi vizsgálatához hasonló módon az alsó hivatalok nélkül, akár az esküdtek és esetleg a hadbiztosok bevonásával, finomítva az eredeti modellt; (5) a főszolgabírói hivatal, mint a magasabb presztízsű családok sarjai számára szolgáló „kapu,” illetve az alacsonyabb státuszúak többsége számára jelentkező „plafon” (amelyet azonban a valódi tehetőség át tudott törni), remélhetőleg vizsgálható vármegyéinkben; (6) noha azt az érintett megyék nemesi társadalmának alaposabb ismerete nélkül nem látjuk, hogy vajon a legelőkelőbb családok csak az első alispáni hivatalért folyó versenybe jelentkeztek-e be, de az már vizsgálható, hogy mennyiben futottak ki a legfényesebb megyei karrierok országos hivatalviselésre; végül (7) a professzionizáció — a korábban említett alapon történő — vizsgálata is lehetségesnek tűnik.

Ezen összehasonlítható vizsgálatok céljából az ismertetett archontológiák releváns hivatalviselési adataiból egy 1095 adatot tartalmazó adatbázist építettem.²⁷ Mindeközben a 18. századot lehetőség szerint az 1700 és 1800 közötti időszaként, azaz a lehető legtágabb értelemben vettem, de az adatok már Somogy esetében szórványosak voltak 1715 előtt, amikor a vármegye önállóságát törvény mondta ki, és Békésben is csak az 1715. esztendővel indulnak.

A fent (4) számmal jelzett kérdésben, hogy tudniillik mely hivatalok jelentették a vármegyei hivatalviselés kapuit, ha a somogyi vizsgálatot végezzük el a zalai, békési, ungi és hevesi anyagon, mindenhol azt tapasztalhatjuk, hogy miként Somogyban is, az alügyész, aljegyző és alszolgabíró hivatala ilyen volt: ezeket döntő többségükben hivatali előzmény nélkül pályázó jelöltekkel töltötték be. Ezekkel ellentétben az első és másodalispáni hivatal e négy vármegyében szintűgy tipikusan nem első tisztség volt a vármegyei karrierekben, mint Somogyban, továbbá a *generalis perceptor* és a főjegyző hivatalának átmeneti volta is megerősítést nyert a vizsgálatban. Különbséget jelent viszont (sőt, tekintve a somogyi vizsgálatához képest jóval nagyobb elemszámot, helyesebb korrekcióról beszélni ebben a tekintetben), hogy a főjegyzői hivatal nem az alispánihoz hasonlóan látszik, hanem első, belépő pozíciónak. Végül a somogyi vizsgálatban átmeneti jellegű kategóriában tartozónak minősített hivatalokból a főügyész és a főszolgabíró tisztségéről kiderült, hogy ezek szintén inkább belépő pozíciók a vármegyei karrierben, mert viselőik többségének ez az első megbízatása. Az 50 százalékos körüli értéknél meghatározott átmeneti kategóriában már csak a *generalis perceptorok* maradt, akik nagyjából fele viselt korábban más vármegyei hivatalt. (Lásd a 3–7. táblázatot: a négy megye adatai egyenként és összesítve, vö. a 2. táblázattal, Somogy adataival az első vizsgálatból.) A főügyész tisztsége véleményem szerint a kisebb presztízs miatt (vö. 1. táblázat) inkább olyan „kapu” a vármegyei hivatalba, mint az alügyészsé, aljegyzősé és az

²⁷ A korábban említett somogyi adatokhoz hasonlóan ez az 1095 adat is hozzáférhető a *Diaeta* munkacsoport által összeállított adatbázis részeként ennek honlapján: <http://szijarto.web.elte.hu/diaeta-index.html>. A teljes adatbázis jelenleg 20820 adatot tartalmaz.

alszolgabíróé, a főszolgabíró azonban másik eset: ahogyan a finomabb somogyi vizsgálat arra utalt, a vármegyei nemességnek volt egy olyan rétege, melynek ez a hivatal mintegy dukált. (És rögvest látni fogjuk, hogy mégsem biztosan többségükben új emberek töltötték be ezt a tisztséget.)

Mint említettem, az esküdteket és a hadbiztosokat kizártam az eredeti somogyi vizsgálatból. Amennyiben — kihasználva a publikált vármegyei archontológiai kötetek adta lehetőségeket — az első vizsgálatához képest szélesebbre tárjuk a kutatás szemhatárát, és az eddig vizsgált hivatalokhoz képest egy „egyéb” kategóriát is felvesszünk, meglátjuk, mennyiben módosulnak következtetéseink. (Lásd a 8. táblázatot.) Várható módon az alszolgabírák esetében kerül elő a legtöbb korábban viselt hivatal, hisz sokan esküdtek voltak ezt megelőzően. Figyelemre méltó, hogy a másik érdemi differencia a főszolgabíráknál adódik: ahelyett, hogy tipikusan első hivatalnak látnánk (ahogy az imént mondtuk), a főszolgabírói tisztségek nagy sokasága két egyenlő részre bomlik: a főszolgabírák egyik fele más hivatalból került ebbe a pozícióba, míg másik fele először ezt a vármegyei hivatalt viselte. Ezzel lényegében visszatértünk a korábban (5) számmal jelölt somogyi hipotézishez a főszolgabírákat illetően. Az igazán lényeges azonban az, hogy megerősítést nyert az a feltevés, miszerint bizonyos családok presztízse megengedte, hogy tagjai már ezt a fontos hivatalt töltsék be elsőként pályafutásuk során. Ők, úgy tűnik, a főszolgabírák mintegy felét tették ki.²⁸

A tisztújítások jelöléseinek adatain túlmenően még szükség volna Zala, Heves és Külső-Szolnok, Békés és Ung helyi társadalmi viszonyainak behatóbb ismeretére is annak megállapításához, hogy azon hipotézis, mely szerint a legelőkelőbb családok sarjai csak az első alispáni pozícióért voltak hajlandók sorompóba állni (6), helytálló-e. Ebben a tekintetben pusztán az a tény, hogy az első alispánok mintegy 40 százaléka viselt korábban más hivatalt a 18. századi vármegyéikben, megengedi, sőt talán valószínűsíti is állításunkat. Hogy ők továbbléptek-e országos hivatalokra, és vajon a legszebb vármegyei pályafutások is ide konkludáltak, hamarosan külön megvizsgáljuk, csak előbb felvázoljuk, mint ahogy az a somogyi vizsgálatban is megtörtént (9. táblázat), a vármegyei hivatali pályafutások mátrixát: mely tisztviselők milyen hivatalra léptek előre, illetve egy-egy hivatalt honnan érkezők töltötték be. (Lásd a 10–14. táblázatot.) Itt már feltüntetjük az országos hivatalokat is: az ismert és elérhető kamarai, kúriai, helytartótanácsi és kancelláriai (tehát mind közigazgatási, mind bírói) hivatalokat.²⁹

²⁸ A vizsgált négy vármegyéből rendelkezésre álló források jellege, konkrétan a jelölésekre vonatkozó adatok hiánya nem teszi lehetővé a korábban (5) számmal jelzett hipotézis második felének verifikálását, hogy tudniillik másfelől voltak olyan hivatalviselő családok, melyek presztízse nem tette számukra lehetővé a főszolgabírói hivatal betöltését, kivéve az átütő tehetségek esetét. Példának okáért lehet, hogy a Tabódy család presztízscsökkenése áll a mögött a tény mögött, hogy Tabódy Pál nem kevesebb mint húsz évig volt Ung egyik alszolgabírája, mégsem léphetett ennél feljebb a ranglétrán, jóllehet korábban családja a megyének nemcsak két főszolgabíráját, hanem két alispánt is adott. De ebben a kérdésben nem lehet megalapozott véleményt nyilvánítani jelen vizsgálat alapján.

²⁹ Erre lásd a *Diaeta* munkacsoport által összeállított adatbázist: <http://szijarto.web.elte.hu/diaeta-index.html>. (Sajnos a Magyar Királyi Udvari Kancelláriát illetően egyelőre csak szórványos adatok állnak rendelkezésünkre.)

Megjegyezhetjük, hogy a hivatali karrierек nem mind egyenes vonalúak, főleg a század elején van példa olyan „ugrálásra”, amikor folytonos hivatali előrelépés helyett egy magasabból egy alacsonyabb hivatalba kerül a hivatalviselő.³⁰ Erre Ungban azonban később is van példa: csicseri Orosz István alispánból 1782-ben lett főjegyző. Ha nem tévedek (például azonos nevű személyek pályájának összemosisásával), akkor itt sok esetben még mindig nem hivatali karrier értelmében vett pályafutásokról van szó, hanem eseti megbízatásokról, ami a szakszerűsödés és a professzionalizáció visszamaradottsága jelének tűnik Ung vármegyében, miként a gyakori többes megbízatások is: példának okáért Petrovay Antal jó ideig egyszerre volt Ung pénztárnoka és aljegyzője. Thurzó András főjegyzőből lett aljegyző 1747-ben, majd tíz évre rá ismét főjegyző, Nagy János főszolgabíróból alszolgabíró 1769-ben, majd 13 esztendő múltán, amikor emellett az idő nagy részében a számvevő hivatalát is ellátta, ismét főszolgabíró – ilyen vargabetűk később (és másutt) nem nagyon fordultak elő a vármegyei karrierекben.

Érdekes tanulság — immár mind a négy vármegyére kiterjedő hatállyal — hogy ügyészeknek lenni zsákutcát jelentett: 21 az ismert alügyészek száma, közülük minden harmadik főügyész lehetett ugyan, de rajtuk kívül csak ketten tudtak más hivatalra lépni. Akikből pedig főügyész lett, azok sem tudtak már ennél tovább kapaszkodni a ranglétrán: mindössze 4,5 eset van arra, hogy egy főügyész bármiféle hivatalra előre lépett volna ebben a négy vármegyében a 18. században, pedig összesen 43 tiszti (fő)ügyészt ismerünk.³¹

Vannak megyei specifikumok. Példának okáért a vizsgált vármegyékben összesen 13 alkalommal fordult elő, hogy egy aljegyzőt választottak meg főszolgabírónak, de ezen esetek zöme, nyolc Heves és Külső-Szolnok vármegyében történt, ahol ez az előléptetés az aljegyzők előrelépésének nagyobbik részét jelentette. Tehát aljegyzőből szolgabírói hivatalra lépni kifejezetten hevesi pályáivet jelentett. Zalában nagyon sok volt az alszolgabíró: a vármegye nagy létszámú nemességének tudható be az a körülmény, hogy míg a másik három megyében kevesebb volt az al-, mint a főszolgabíró, azaz sokáig egy alszolgabírót sem választottak a (fő)szolgabíró mellé, addig Zalában kétszer annyi volt belőlük.

A négy archontológia bizonyos tekintetben a somogyi vizsgálat kontrollját is lehetővé teszi. Mivel ott az esküdtekre egyáltalán nem fordítottam figyelmet, az alszolgabírák esetében úgy tűnt, hogy hivatali előzmény nélkül kapták ezt a tisztséget. Zalában viszont akkor, ha az archontológia adatait teljes körűen kikukázunk, tehát az esküdtekre is tekintettel vagyunk, kettőről 30-ra nő azon alszolgabírák száma, akiknek korábban már volt valamilyen hivataluk, és nem hivatali előzmény nélkül léptek szolgálatba: arányuk 2 százalékról 28 százalék-

³⁰ Ungban Berczik Miklós 1715-től helyettes szolgabíróként szerepel, pedig azt megelőzően szolgabíró volt. Ezt azonban nem tüntettem fel a hivatali karrierекet összefoglaló táblázatban olyan módon, hogy ő (fő)szolgabíróból vissza lett minősítve alszolgabírónak, mert 1715 előtt ez utóbbi megnevezés nem volt használatban. Inkább úgy tekintem, hogy ekkortól a szolgabírák közül őt alszolgabírónak hívták.

³¹ A „fél” esetről lásd a 11. táblázathoz fűzött lábjegyzeteket.

ra emelkedik. (Hevesben 4 százalékról 30 százalékra, Békés vármegyénél pedig az láthatjuk, hogy mind a nyolc alszolgabíró viselt ezt megelőzően valamely hivatalt. A csak a magasabb tisztségekre összpontosító vizsgálatban ez a tény szinte teljesen elveszett, és közülük hét alszolgabíró került át abba a kategóriába, ahol a „korábban ismert hivatal nélküliek” szerepelnek.)³² Azonban a teljes körű vizsgálat szerint is marad a tény, hogy Zala 78 alszolgabírója megelőzőleg más vármegyei hivatalt nem viselt, vagyis a somogyi vizsgálat módszerével az esetek mindössze nagyjából negyed részében tévedünk, a nagy többségnek ténylegesen az alszolgabíróság volt az első hivatala a vármegyénél.³³ Az összehasonlíthatóság miatt viszont a négy vármegye adatait a somogyi vizsgálat struktúrájában is kiszámoltam (ami egyébiránt az ungi adatokban alig eredményezett változást), és ez a számítás áll a korábban megfogalmazott következtetéseink mögött.

Előrelépés megyeiről országos hivatalokra

A (6) számú hipotézis részét alkotta az is, hogy a legelőkelőbb családok egyes sarjai csak az első alispáni hivatalért álltak sorompóba, majd ennek betöltése után országos hivatalba léptek előre – miként a legkiválóbb megyei hivatalviselők is ide kerültek pályafutásuk végén.³⁴ Ennek ellenőrzésére is kísérletet tehetünk a négy vármegye hivatalviselőinek adatai alapján. Megjegyzem, hogy nemcsak az ungi (eredetileg 1908–1909-ből származó) archontológia és a zalai nem tartalmaz utalásokat a vármegyei hivatalviselők későbbi karrierjére, de Héjja Julianna Erikának a teljes Békés vármegyei apparátusra kiterjedő prozopográfiai adattárában sincs utalás 18. századi országos pozíció betöltésére (továbbra sem tekintve a főispánokat és az adminisztrátorokat). Jellemző, hogy Békés megye vármegyei tisztviselői közül senki sem tudott országos hivatalra emelkedni, jóllehet ez más megyékben nem volt rendkívüli. Legfeljebb más megyébe kerülhetett el egy-egy békési hivatalnok, hogy ott fontos pozíciót töltsön be, mint a jakobinus Laczkovics János apja, Imre, aki jegyző volt Békésben (1744–1746), majd Pest-Pilis-Solt vármegyében lett előbb jegyző, majd szolgabíró, végül alispán (1757–1784). A fontos személyek (sokszor arisztokraták) békési táblabírói kinevezése nem olyan kapocs, amely miatt az illetőket békési hiva-

³² A hevesi aljegyzők esetében is jelentős a változás: a már korábban is hivatalt viseltek aránya 7 százalékról 32 százalékra emelkedik a szélesebb adatfelvétellel.

³³ Érdekes módon egy magasabb tisztséget tekintve, a hevesi főszolgabírák esetében is jelentősen módosulnak az adatok: az „egyéb” rovat (tehát a vizsgálat a korábbihoz képest plusz adatainak) figyelembe vételével a hivatali előzmények nélkül a főszolgabírói pozícióba emelkedettek száma 35-ről 11-re esik, 72-ről 22 százalékra. A többi megyében azonban ez másképp volt – a lényegét a főszolgabírói hivatal imént tárgyalt kétarcúságában látom. Egyes vármegyékben az előkelőbb *bene possessionatus* családoknak szélesebb út nyílt arra, hogy presztízsük érvényesítésével rögtön erre aspiráljanak, míg másutt, például Hevesben lokális tényezők ezt beszűkítették.

³⁴ Az egyöntetűség kedvéért az országos hivatalokra való előrelépést a somogyi vizsgálatához igazodva vettem figyelembe, így nem vettem tekintetbe például Csőke Istvánnak, Heves és Külső-Szolnok szolgabírájának a Rákóczi-szabadságharc idején a Fejedelmi Ítéletábrán betöltött esküdti pozícióját (*assessor tabulae judiciariae ducalis*). Erre a pozícióra delegálták a szintén hevesi Országh Pál megbízott vagy helyettes alispánt is, de ő nem vett ténylegesen részt a bíróság munkájában, és Csőke az ő helyére került.

talviselőnek kellene tartanunk, mint ahogy a későbbi személynek Száraz György sem lett a megye bécsi ágenseként a megyei tisztikar része. Azt mondhatnánk, a volt hódoltság e kis jelentőségű, alacsony létszámú nemességgel bíró vármegyéből nem lehetett feltörni, országos hivatalra jutni, ha nem azt tapasztaltuk volna, hogy Ung vármegyéből sem.

Heves és Külső-Szolnok vármegye 18. századi apparátusából már többen feljutottak országos hivatalra, de még mindig nem sokan: az adattárban mindössze három ilyen pályafutásra van utalás: Gosztonyi István másodalispánból 56 évesen helytartótanácsos lett, mely hivatalt még 19 éven át, 1751–1770-ig töltötte be.³⁵ 1729-ben (Almásy Jánost váltva), 1741-ben és 1751-ben is Heves diétai követe volt, sőt már 1722–23-ban is ott volt az országgyűlésen egy távollévő követeként.³⁶ Látjuk, hogy helytartótanácsosi kinevezése közvetlenül az 1751. évi országgyűléssel esik egybe.

A vármegyei archontológia szerint Orczy István Heves és Külső-Szolnok alispánja (1710–15)³⁷ és táblabírája volt (1715-től), azután a Királyi Tábla bírása lett (1724–1730), majd ugyanitt alországbírói méltóságra is emelkedett (1730–1732). Érdemei elismerésül előbb német-római szent birodalmi bárói (1731), majd magyar bárói (1736) rangemelésben is részesült. Egy 1730. évi tiszti címtáras kalendárium még érseki ülnökként tünteti fel, majd 1731-ben a soron következő kötet már alországbírónak mondja,³⁸ ami megerősíti az alországbírói kinevezés datálását az 1730. évre. Ezt megelőzően Orczy már 1728–1729-ben is érseki ülnökként volt jelen az országgyűlésen.³⁹ Országos (bírói) hivatalra emelkedésében feltételezhetően szerepe volt egy korábbi országgyűlésnek: Orczy István 1722–1723-ban távollévő követeként volt Pozsonyban, özvegy gróf Pálffy Jánosné gróf Esterházy Eleonórárt képviselve, és az adó és só ügyében kiküldött vegyes (alsó- és felsőtáblai tagokból álló) bizottság munkájában is részt vett.⁴⁰ Országos hivatalviselése a diéta utáni évben indult. Orczy Istvánnak nem is ez volt az első országgyűlése: már 1712-től 1715-ig Heves megye követeként jelent meg az országgyűlésen.

³⁵ Vö. *Ember Győző*: A m. kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848. Bp. 1940. 202.

³⁶ Ez utóbbira: Országgyűlési Könyvtár, Gyurikovits-gyűjtemény 700.486/1: Acta diaetalia pro die vigesima mensii junii anni millesimi septingentesimi vigesimi secundi per sacratissimam romanorum imperatoriam ac Germaniae, Hispaniorum, Hungariae ac Bohemiaeque regiam maiestatem Carolum VI in liberam ac regiam civitatem Poseniensem indictae diaetae per nobilem Paulum Prileczky in subinsertis regalibus titulatae dominae principissae ad hanc diaetam ablegatum, inter status et ordines in tabula absentium locum et sessionem habentem, conscripta I. kötet (a továbbiakban OGYK GY 700.486/1) 40–41.

³⁷ A vármegye monográfia még 1710–1716-ot írt: *Nagy Béni*: Heves vármegye története a honfoglalástól 1815-ig. In: Heves vármegye. Szerk. Borovszky Samu. Bp. 1909. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0010/22.html>, 2013. május 1-i letöltés.

³⁸ *Sebők Richárd*: Hivatali pályafutások a 18. századi Királyi Kúrián. In: Politikai elit és politikai kultúra a 18. század végi Magyarországon. Szerk. Szijártó M. István – Szűcs Zoltán Gábor. Bp. 2012. 15–50. 41., 43.

³⁹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (a továbbiakban MNL OL), N 52, Regnicolaris levéltár, Archivum Regni, Diaeta anni 1728–1729. (a továbbiakban N 52), Lad. S, Fasc. AAA, Nr. 82.

⁴⁰ OGYK GY 700.486/1. 42., 136–139.

Sághy Mihály hevesi alispán (1756–1766), majd táblabíró (1766–) pedig a Kúriára került, majd hosszú szolgálata jutalmául 1790-ben bárói rangra emeltek. 1767–1782-ig helytartói ítélőmester volt a Királyi Táblán, majd innen lépett elő a Hétszemélyes Táblára nemesi ülnöknek (1782–1785).⁴¹ Országos hivatalra jutásában minden bizonnyal szerepet játszott diétai szerepvállalása: 1751-ben még jegyzőként volt Heves követe a diétán, majd 1764–1765-ben vármegyéjét képviselte, amikor a Bécsbe küldött üdvözlő deputációban is részt vett.⁴² Nem sokkal később került a Királyi Tábla bírái közé.

A hevesi archontológia nem tesz említést egy⁴³ országos hivatalra emelkedett személyről: az 1711-ben danzigi bujdosásban elhunyt kuruc Vay Ádám⁴⁴ fia, Ádám Heves és Külső-Szolnok egyesített vármegyék másodalispánja lett 1731–1735 között. 1737–1748 között azután a tiszti címtáras kalendáriumok Sebők Richárd által feldolgozott adatai szerint a Királyi Tábla királyi ülnöke volt.⁴⁵ Egyébiránt Vay Ádám pályájában is felbukkan a már ismert mozzanat: 1728–1729-ben vármegyéjének követe volt a diétán: ennek szerepe fontos lehetett (ebben nem azonnali, hanem későbbi) országos hivatalra emelkedésében.⁴⁶ 1728. szeptember 6-án miután az adóemelés ügyében Bécsben tárgyaló küldöttség Savoyai Jenőtől visszatért, fejenkénti szavazást tartottak. Ennek alkalmával a többségi álláspontnak azt tekintették, amelyiket a vármegyék többsége képviselt (szemben a többiek többségével). Vay Ádám viszont ekkor a vármegyék kisebbségének kormányparti álláspontját hangoztatta.⁴⁷

⁴¹ *Sebők R.*: Hivatali i. m. 39., 41. Az 1785. év nem Sághy kúriai működésének végpontja, csak Sebők Richárd feldolgozásának utolsó éve. Bár a vármegyei archontológia Sághy országos hivatalviselésével kapcsolatban csak vázlatosak, mégis hihető az, hogy 1787-ben még a Hétszemélyes Táblán működött.

⁴² Ez utóbbira: OGYK GY 700.455: Acta comitorum inlyti regni Hungariae et partium eidem adnexarum pro dominica sanctissimae et individuae trinitatis in diem 17am mensis junii 1764 incidente in civitatem Poseniensem indictorum benignae quippe directoria propositionisque suae maiestatis sacratissimae ac alia clementissima mandata et decreta cum suis accessoris 8.

⁴³ Kérdéses egy további eset, a szeleci és boconádi Szelezky családból származó Márton identitása, aki Heves és Külső-Szolnok megye ügyészének hivatalát viselte az általunk vizsgált időszak határán, 1699–1700-ban. Szelezky II. Márton a Királyi Táblánál előbb alországbíró, majd 1727. évi báróságra emelése után főrendi ülnök lett (1730–1747-ig, l. *Sebők R.*: Hivatali 40.; alországbíróságára 1722-ben és 1728-ban: MNL OL N52, Lad. S, Fasc. AAA, Nr. 82. és OGYK GY 700.486/1 36.). Róla Nagy Iván úgy tudja, hogy katonaként kezdte pályáját, és csak a Rákóczi-szabadságharcot követő időszakban vállalt vármegyei hivatalt: Pest-Pilis-Solt megye alispánja lett 1717-ben. (*Nagy I.*: Magyarország CD-ROM i. m. 43175. rekord) Ezért feltételezhetően az említett hevesi ügyész Szelezky Márton nem ő volt, hanem inkább apja, I. Márton – aki azonban nem került országos hivatalra.

⁴⁴ *Nagy Iván*: Magyarország családai CD-ROM i. m. 50511. rekord.

⁴⁵ *Sebők R.*: Hivatali pályafutások i. m. 43.

⁴⁶ Itt érdemes felidézni Vámos András megállapítását, hogy azon vármegyei követnek, ki korábban távollévő követeként is jelen volt a diétán, majdnem tízszeres volt az esélye arra, hogy később országos állást nyerjen el. Vay Ádám ebben a tekintetben a kisebbséghez tartozik: ő egyszer sem volt távollévő követe az országgyűlésen: *Vámos András*: A távollévők követei a 18. századi országgyűléseken. In: Politikai elit és politikai kultúra a 18. század végi Magyarországon. Szerk. Szijártó M. István – Szűcs Zoltán Gábor. Bp. 2012. 51–75. 63.)

⁴⁷ OGYK GY 700.484: Diarium occasione generalis regni Hungariae diaetae in anno 1728 et 1729 continuative celebratae privato labore ac solerti industria confectum 133–134.

Ami végül Zala országos hivatalra jutott tisztviselőit illeti, Nagy György jegyző (1727–1737) feltehetően azonos azzal a Nagy Györggyel, aki 1738-tól 1749-ig bíraskodott a Királyi Táblán előbb helytartói ítélőmesterként (1738–1741), majd alországbíróként (1742–1749).⁴⁸ Mivel ő vett részt Zala egyik következőként az 1741. évi diétán,⁴⁹ volt rá lehetősége, hogy felhívja magára a figyelmet, ezért is valószínűsítem a két személy azonos voltát. Ebben az esetben biztosan nem köthető az országos karrier kezdete a diétai szerepléshez, de a Kúrián belüli előrelépés talán igen.

Niczky György, aki már somogyi hivatalviselése okán jelen vizsgálat homlokterébe került,⁵⁰ zalai alispán is volt (1719–1735). 1714-ben viszont még Baranya követeként vett részt a diétán⁵¹, 1719-ben Somogyot képviselte a *concursum*,⁵² 1716–1732-ig Somogyban volt főjegyző⁵³ (zalai alispánságával jó-részt párhuzamosan – illusztrálva, hogy a török időkben egyesített vármegyék szétválasztása az 1715-ben meghozott *articulussal* ugyan jogilag egy csapásra megvalósult, de a gyakorlatban ez sokáig elhúzódott). 1728–1729-ben Zalát képviselte az országgyűlésen.⁵⁴ Bár az 1728. július 24-i név szerinti szavazás alkalmával nem az adóemelést támogatta, azaz lényegében ellenzéki álláspontra helyezkedett,⁵⁵ minden bizonnyal felhívta magára a figyelmet (a III. Károlyhoz intézett válaszfelirat és a sérelmek kidolgozására kiküldött bizottságnak, illetve az adóügy tárgyalásakor a főrendek kezdeményezésére kiküldött vegyes bizottságnak is a tagja volt⁵⁶). Hamarosan a Királyi Táblán találkozunk vele, 1737-ben a tisztí címtáras kalendárium helytartói ítélőmesterségét rögzíti. Ezt követően bizonyos értelemben a Királyi Táblán maradt, de már szavazat nélküli tagként, átkerülve a Magyar Királyi Udvari Kamara állományába, ugyanis királyi jogügyigazgató lett (1738–1747), majd innen visszakerült a Kúriára, de már a Hétszemélyes Táblára nemesi ülnökként (1748–1765), és itt fejezte be hosszú, majd fél évszázados hivatali pályafutását.⁵⁷

⁴⁸ *Sebők R.*: Hivatali pályafutások i. m. 41.

⁴⁹ *Gabriel Kolinovics*: Nova Ungariae periodus, anno primo gyneaco-cratiae Austriacae inchoata, sive comitiorum generalium quibus defuncto Carolo VI Austriacorum Caesarum, ultimo ejus primogenita filia Maria Theresia in Reginam Ungariae Posenii anno 1714 inaugurabatur, ipsas quaternorum Regni Statuum et ordinum de nomine adnotatorum sententias, et suffragia in gravioribus negotiis sub consensu viritum lata, cum aliis omnibus circumstantiis oculari, et aurita praesentis ubilibet fide libris novem resensens absolutissima narratio. Edidit Martinus Georgius Kovachich. Buda, 1790. 661.

⁵⁰ *Szijártó*: Hivatalviselő elit i. m. 453–454.

⁵¹ OGYK GY 700.504., Acta publica comitiorum a die octava septembris 1714 usque diem 15 junii 1715 celebratorum, vigilintissima industria et sumptibus Georgii Gyurikovits collecta 6.

⁵² Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltára, Kaposvár IV.1.b (Somogy vármegye nemesi közgyűlése és albizottsága iratai, köz- és kisgyűlési jegyzőkönyvek) P 1717–1722 3. kötet 336/341. (új/régi oldalszám)

⁵³ *Szijártó*: Nemesi társadalom i. m. 122.

⁵⁴ Nagy Iván szerint 1715-ben és 1722-ben is Zalát képviselte a diétán (*Nagy I.*: Magyarország családai CD-ROM i. m. 29519. rekord) Magam ennek nem találtam nyomát a diéta forrásaiban.

⁵⁵ OGYK GY 700.484 81–84.

⁵⁶ OGYK GY 700.484 10–13., illetve OGYK GY 700.482: Acta diaetae 1728/9 anni..., diarium diaetae 1751..., acta concursuum regnicolarum anni 1734..., anni 1735..., anni 1736..., anni 1737... collecta per Georgium Gyurikovits Posenii 90.

⁵⁷ *Sebők R.*: Hivatali pályafutások i. m. 29., 39., 42.

Sigray József 1712–1716 között zalai jegyző volt, 1716–1717-ben pedig alispán. Nagy Iván úgy tudja, hogy Sigray József 1724-ben kapott báróságot, és 1730-ban kancelláriai tanácsos volt.⁵⁸ Már korábban is betöltötte ezt a hivatalt, hiszen 1722. július 30-án kancelláriai tanácsosként írt alá egy leiratot III. Károly és a kancellár társaságában.⁵⁹ 1731 és 1740 között pedig már bárói ranggal a Helytartótanács főúri tanácsosa volt.⁶⁰ Sigray esetére sem érvényes az az egyszerű séma, hogy a vármegyei hivatal a diétai szereplésen keresztül vezetett országos hivatalhoz. Zala vármegyei tisztségei betöltése előtt már jelen volt a század első diétáján 1708-ban, 1709-ben és 1712-ben.⁶¹ 1709. augusztus elsején Vas megye követségét viselve, de ugyanakkor a Királyi Tábla ülnökeként vitába keveredett Barlok István királyi ülnökkel, majd az alnádorral. Amikor ugyanis a személynök szavazásra tette fel a kérdést, hogy a felkelők ellen törvényt hozzanak-e, mégpedig úgy, hogy ezek gyermekei is elveszítsék-e örökségüket, Sigray azt mondja: „Soha negységod uram nem volt, s annak nem is ismérém, szabad voxom vagyom énnekem is, valamint nagyságodnak.” Erre a személynök fejenkénti szavazást kért, amelyet tehát lényegében Sigray kényszerített ki ebben az ügyben.⁶² Az országgyűlés végén kiküldött bizottságok között helyet kapott a jogügyi, a vallási és még négy bizottságban.⁶³ (Testvére, János kamarai tanácsos, alnádor, majd altárnokmester volt,⁶⁴ és biztosan támogatta József hivatali előmenetelét.)

Ami a korábban (6) számúként említett hipotézis második felét illeti, miszerint a legelőkelőbb családokból kikerülő alispánok, akik megelőzően más vármegyei hivatalt nem viseltek, később jórészt országos hivatalra kerültek, igaz lehet Orczy Istvánra és Vay Ádámra (akik hevesi első, illetve másodalispánságuk előtt nem viseltek más hivatalt), de biztosan nem igaz Gosztonyi Istvánra és Sághy Mihályra Hevesből valamint Sigray Józsefre Zalából (akik első alispánságukat megelőzően főjegyzők és másodalispánok is voltak). Továbbá jöllehet, a feltételezés igaznak látszik Niczky György zalai alispánra, de róla láttuk, hogy más vármegyékben viselt egyéb hivatalokat is, végül pedig szintén nem igaz a zalai főjegyző Nagy Györgyre. Összességében tehát mindössze azt

⁵⁸ Nagy I.: Magyarország családai CD-ROM i. m. 39580. rekord.

⁵⁹ OGYK GY 700.486/1 159.

⁶⁰ Ember Gy.: A m. kir. Helytartótanács 199.

⁶¹ OGYK GY 700.504 4., Lányi Pál gömöri alispán naplója az 1712. évi pozsonyi országgyűlésről. Közli: Thury Etele. Első közlemény. Történelmi Tár 4 (1903) [új folyam] 398–400., OGYK GY 700.497: Acta publica comitiorum annis 1708, 1709, 1710 Posonii celebratorum vigilantissima industria et sumtibus Georgii Gyurikovits collecta 363–364., OGYK GY 700.498: Acta diaetae inlyti regni Hungariae... Diarium diaetae Posiniensis, anno 1708 pro die 29. mensis februarii... conscriptum et connotatum per me Adamum Mecséry inlytorum Pest, Pilis, et Sold [!] comitatum ablegatum et Strigoniensis vice comitem 55., *Zsilinszky Mihály*: Az 1708-ki pozsonyi országgyűlés történetéhez. (Olvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1888. máj. 7-ki ülésén.) Bp. 1888. 58–60. és *Zsilinszky Mihály*: A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformatiótól kezdve. IV. kötet: 1687–1712. Bp. 1897. 316–317.

⁶² OGYK GY 700.498 527–529.

⁶³ 1715: 24., 30., 39., 43., 72. tc.

⁶⁴ Pest-budai hivatali utasítások a XVIII. században. Szerk. Bónis György. Bp. 1974. 9., MNL OL N52, Lad. S, Fasc. AAA, Nr. 82., *Veres Miklós*: A tárnoki hatóság és a tárnoki szék 1526–1849. Budapest, 1968. 104.

állapíthatjuk meg, hogy a vármegyeiről országos hivatalra jutók között a nagy presztízsű, a megyei hivatalviselést azonnal az alispáni pozíció megpályázásánál megkezdő vezető családok sarjai kisebbségben voltak.

Somogyban azt láttuk, hogy a tíz első alispánból három jutott országos hivatalba pályafutásának végén. A négy vármegyére kiterjedő kontrollvizsgálat ezt az előrelépést kiemelkedően magas, egyáltalán nem jellemző aránynak mutatja, amelyből hiba lenne általánosítani: csak két zalai és két hevesi első alispánról lehet ugyanezt elmondani, de egyetlen ungi vagy békési kollégájukról sem. Az országos hivatalra való előrelépés aránya így a somogyi felét sem éri el még Heves és Külső-Szolnok esetében sem, átlagosan pedig a négy vármegye első alispánjai körében a nyolc százaléknál is kevesebb.

Érdemes azonban rámutatni egy másik, sokkal lényegesebbnek tűnő összefüggésre: az országos tisztségre jutás tekintetében háromszor közvetlenül szerepet játszott a diétai megjelenés, ez két esetben talán érvényesült (bár ha igen, akkor megkétszerezte), és mindössze két esetben tűnik úgy, hogy feltehetően nem játszott szerepet a diétai jelenlét abban, hogy egy vármegyei tisztviselőből országos hivatalviselő lett – jöllehet a vármegyei hivatalból az országos hivatalviselésre irányuló pályafutásnak akkor is részét képezte.

A professzionalizáció nyomai és a hivatalviselő köznemesség rétegzettségé

Végül következzenek az a feltételezés, miszerint a professzionalizáció jelei érzékelhetőek a 18. századi vármegyékben (7). A Somogy megyei vizsgálatban nagyjából 40 százalék körül volt azon főjegyzők és főszolgabírák aránya, akik megelőzően aljegyzők vagy alszolgabírák voltak.⁶⁵ Ezt a jelenséget professzionalizációs típusú hivatali előrelépésként értelmeztem. Zalában viszont még ehhez közelítő értéket is csak egy esetben, a főszolgabíránál találtam, akik közel 35 százaléka volt korábban alszolgabíró. Éppen ez az adat nagyon alacsony, 10 százalék körüli Hevesben, ahol viszont a főjegyzők mintegy harmada aljegyző volt korábban. Ung vármegyében a két „professzionalizációs mutató” közül az egyik 30 százalék alatt van, a másik viszont csak feleakkora. Végül Békés esetében a főszolgabírák harmada rekrutálódott az alszolgabírák köréből, a másik arányszám ennél alacsonyabb. A négy vármegye összesített eredményeit kiszámítva ezek a jelentős különbségek viszont kiegyenlítődnek, és azt láthatjuk, hogy az „aljegyzőből jegyző” és „alszolgabíróból főszolgabíró” előrelépési arányok (21 és 22 százalék) elmaradnak a Somogyban tapasztalt 40 százalék körü-

⁶⁵ A Békés vármegyei adatok vizsgálata alkalmával ébredtem rá arra, hogy a helyettesítőket (*surrogatus*) inkább ki kellene zárni a vizsgálatból. Ugyanis például Takács Imre szolgabírót 1746. április 13-án elődje lemondása miatt a főispán ideiglenes jelleggel helyettes jegyzőnek nevezte ki, mely hivatalra június 22-én véglegesen ki is nevezték. Ha a helyettes jegyzőket az aljegyzőkkel venném egy kategóriába, akkor azt hinném (tévesen), hogy egy beosztott lépett 1746. június 22-én főnöke helyébe, és a professzionalizáció jeleként értékelném mindezt, noha erről szó sem volt. Ezért ebben az érvelésben nem hivatkozom (mint még a somogyi vizsgálatban tettem) a másod- és helyettes alispánokból lett első alispánokra. Ami pedig a *particularis parceptorok* és az alügyészek *generalis perceptor*ra, illetve főügyésszé előrelépését illeti, ezt ezen (előbb említett) tisztségek relatíve kései 18. századi bevezetése miatt nem vontam be a vizsgálatba.

li mértéktől. Vagyis ebben a tekintetben a somogyi értékek messze átlag feletti-ek, és a somogyi vizsgálatból e tekintetben levont következtetés, mely szerint a szaktudás szignifikáns módon érvényesülést a vármegyei igazgatásban, túlzottan optimistának tűnik.⁶⁶

A somogyi eredményeket a Zala, Heves és Külső-Szolnok, Ung és Békés vármegye hivatalviselése jellemzőinek feltárása révén részint verifikáló, részint korrigáló vizsgálatunk végeredményeként azt szögezhetjük le, hogy a vármegyei hivatalviselésbe egyáltalán bekapcsolódó nemesi rétegeket három részre lehet bontani: az alsó csoporthoz tartozók a főszolgabírói hivatalig tipikusan nem jutottak már el, kivéve a legtehetségesebb képviselőiket, akik ezt a plafont át tudták törni. Ezen csoport tagjai adták a vármegyei hivatalviselők zömét. Amint azt Hudi József kutatásaiból tudjuk, körükben a birtoktalan nemesség jelentős súllyal lehetett képviselve.⁶⁷ A következő csoporthoz azon magasabb presztízsű (Somogyban egyértelműen a *bene possessionati* előkelőbb családjaiból érkező) köznemesek tartoztak, akik csak a valódi hatalmat birtokló főszolgabíró hivatalának szintjén kapcsolódtak be a hivatalviselésbe. Végül vannak azok a megyei elithez tartozó köznemesek, akik csak az első alispán hivataláért mérették meg magukat a tisztújításon: ez alá nem ereszkedtek. Fontos tanulság végül az, hogy a vármegyei hivatalviselők utóbbi két csoportjából lehetőség volt országos hivatalra is emelkedni, méghozzá a központi kormányzások és bíróságok 18. századi fejlődésének arányában idővel bővülő mértékben. Ebben, úgy tűnik, a legkiválóbb ugródeszkának a diétai szereplés kínálkozott, amikor a helyi elitek képviselői megmutathatták magukat a bécsi udvar képviselőinek és a magyar főméltóságoknak.

Erdemes a későbbiekben ezt a strukturáltságot is figyelembe venni a vármegyei nemesség vizsgálatánál. Egy-egy karrier nem csupán esetleges példa lehet, hanem jó forrásadottságú életrajzok a vármegyei közegből az országos hivatalok szintjére jutó *bene possessionatus* nemeseket fogják reprezentálni, esetleg a rendi főméltóságok szintjéig jutó, családjukat az arisztokráciába emelők alcsoportját vagy éppen a vármegyei szolgálat alsóbb szintjein megrekedő köznemesek csoportját, illetve a megyei apparátusban tehetségük révén mégis érvényesülő és a legmagasabb vármegyei hivatalokba emelkedő kisnemeseiket.

⁶⁶ A későbbiekben, különösen akkor, ha a vizsgálatba sikerül újabb megyék adatait bevonni, azért érdemes lenne a „professzionalizációs mutatóknál” azt is meg nézni, hogy mikoriak, akár egy vagy két évtizedenként megvizsgálni őket. Feltehetően a század második felében érzékelhetően erősödő tendenciát lehet majd észlelni.

⁶⁷ Hudi József: Curialista nemések Veszprém vármegye tisztikarában. A Nógrád Megyei Múzeumok rendezésében Szécsényben 1990. november 23–24-én megtartott *A köznemesség és értelmiség a XVIII. században* című konferencián elhangzott előadás.

1. táblázat

A vizsgált megyei tisztségviselők évi fizetése (forintban)

	első alispán	másodalispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	(fő)ügyész	alügyész	alszolgabíró
Zala 1750 ¹	600	300	400	450	150	200	150		40
Zala 1758 ²	600	300	400	600	200	200	150		50
Ung 1769 ³	600	300	400	450	150	150–300	120	100	75
Somogy 1770–1771 ⁴	600		450	350	200	200	100		100
Zala 1774 ⁵	700	400	500	500	300	150–250	300	150	150
Zala 1780 ⁶	800	400	600	600	400	200–300	200	150	200
Békés 1794 ⁷	600		450	450	300	225	300		150

2. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Somogy vármegye)

	első alispán	másod- (vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő-ügyész	al-ügyész	alszolgabíró
hivatali előzmény nélkül	3 ⁸	4	4	6	18	13	6	9	55
előlépés más hivatalból	7	4	7	6	14	6	6	2	11

3. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Zala vármegye)

	első alispán	másod- (vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő-ügyész	al-ügyész	alszolgabíró
hivatali előzmény nélkül	10	5	8	7	38	7	1	14	106
előlépés más hivatalból	9	10	6	6	23	3	5	0	2

¹ Zala megye archontológiája i. m. 57.² Uo. 57.³ Gálócsy Z.: Ung vármegye i. m. 92–93. hasáb.⁴ MNL SML IV.1 b P 1770 23. 1935–1936.⁵ Zala megye archontológiája i. m. 57.⁶ Uo. 57.⁷ Héjja J. E.: Békés i. m. 92.⁸ A korábban publikált adatok Sankó Miklóssal kiegészítve.

4. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Heves és Külső-Szolnok vármegye)

	első al-ispán	másod- (vagy helyettes) al-ispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő-ügyész	al-ügyész	alszolgabíró
hivatali előzmény nélkül	2	6	7	7	35	21	10	3	22
előlépés más hivatalból	11	11	3	9	14	1	6	0	1

5. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Ung vármegye)

	első al-ispán	másod- (vagy helyettes) al-ispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő-ügyész	al-ügyész	alszolgabíró
hivatali előzmény nélkül	6	3	9	10	54	18	12	3	32
előlépés más hivatalból	7	12	9	7	13	1	1	0	3

6. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Békés vármegye)

	első al-ispán	másod- (vagy helyettes) al-ispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő-ügyész	al-ügyész	alszolgabíró
hivatali előzmény nélkül	3	2	10	6	11	8	8	1	7
előlépés más hivatalból	5	6	4	4	7	0	0	0	1

7. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Zala, Heves és Külső-Szolnok, Ung és Békés vármegye együtt)

	első al-ispán	másod- (vagy helyettes) al-ispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő-ügyész	al-ügyész	alszolgabíró
hivatali előzmény nélkül	21	16	34	30	138	54	31	21	167
előlépés más hivatalból	32	39	22	26	57	5	12	0	7

8. táblázat

A vizsgált megyei hivatalokba történő belépés (Zala, Heves és Külső-Szolnok, Békés és Ung vármegye együtt; egy „egyéb” kategória figyelembe vételével a felsorolt hivatalokon kívül)

	első alispán	másod- (vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	fő- ügyész	al- ügyész	alszol- gabíró
hivatali előzmény nélkül	21	14	30	26	103	46	31	21	98
előlépés más hivatalból	32	41	26	30	92	13	12	0	76

9. táblázat

A vizsgált vármegyei tisztségviselők hivatali előlépése (Somogy vármegye)

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod- (vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolga- bíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolga- bíró
első alispán	3									
másod- (vagy helyettes) alispán		4								
főjegyző	1	1	2		1		1			
generalis perceptor		1				1				
főszolgabíró		1	2	2	3					
aljegyző			1	4	1	1				1
főügyész							1			
alügyész								4		1
alszolgabíró				1	1	10				
egyéb									1	10
ismert hivatal nélkül		3	3	4	6	12	15	5	7	47
összesen	4	10	8	11	12	24	17	9	8	59

10. táblázat

A vizsgált megyei tisztségviselők hivatali előlépése (Zala vármegye)

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod-(vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
első alispán	2		1							
másod-(vagy helyettes) alispán		3		1						
főjegyző	1	3	1							
generalis perceptor		1	3			1				
főszolgabíró		2	3	2	2		2			1
aljegyző			1	2		1				
főügyész				1						
alügyész			1		1			5		
alszolgabíró					3	21	1			1
ismert hivatal nélkül (az egyéb kategória is itt)		10	5	8	7	38	7	1	14	106
összesen	3	19	15	14	13	61	10	6	14	108

11. táblázat

A vizsgált megyei tisztségviselők hivatali előlépése (Heves és Külső-Szolnok vármegye)

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod-(vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
első alispán	2									
másod-(vagy helyettes) alispán	2	10						1		
főjegyző		1	3					1		
generalis perceptor			2 ⁹			1				
főszolgabíró			4,5 ¹⁰		6			1		

⁹ Csőke János ügyész, Dévay András szolgabíró is volt, őket 50–50%-kal vettem tekintetbe.¹⁰ Dévay András perceptor is volt, őt 50%-kal vettem tekintetbe.

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod-(vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
aljegyző			1	3	2	8				1
főügyész			0,5 ¹¹		1					
alügyész								2		
alszolgabíró						5	1	1		
ismert hivatal nélkül (az egyéb kategória is itt)		2	6	7	7	35	21	10	3	22
összesen	4	13	17	10	16	49	22	16	3	23

12. táblázat

A vizsgált megyei tisztségviselők hivatali előlépése (Ung vármegye)

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod-(vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
első alispán			1	2						
másod-(vagy helyettes) alispán		4			1					
főjegyző		2	4		2		1			
generalis perceptor			1	1						
főszolgabíró		1	5	1	3			1		2
aljegyző				5	1	3				1
főügyész			1							
alügyész										
alszolgabíró						10				
ismert hivatal nélkül (az egyéb kategória is itt)		6	3	9	10	54	18	12	3	32
összesen		13	15	18	17	67	19	13	3	35

¹¹ Csőke János perceptor is volt, őt 50%-kal vettem tekintetbe.

13. táblázat

A vizsgált megyei tisztségviselők hivatali előlépése (Békés vármegye)

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod-(vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
első alispán										
másod-(vagy helyettes) alispán		2								
főjegyző		2	5							
generalis perceptor			1							
főszolgabíró		1		2	3					
aljegyző				2		1				1
főügyész					1					
alügyész										
alszolgabíró						6				
ismert hivatal nélkül (az egyéb kategória is itt)		3	2	10	6	11	8	8	1	7
összesen		8	8	14	10	18	8	8	1	8

14. táblázat

A vizsgált megyei tisztségviselők hivatali előlépése (Zala, Heves és Külső-Szolnok, Ung és Békés megye együtt)

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod-(vagy helyettes) alispán	főjegyző	generalis perceptor	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
első alispán	4		2	2						
másod-(vagy helyettes) alispán	2	19		1	1			1		
főjegyző	1	8	13		2		1	1		
generalis perceptor		1	7	1		2				

Kiből mi lett?	országos hivatalok	első alispán	másod- (vagy helyettes) alispán	főjegyző	<i>generalis perceptor</i>	főszolgabíró	aljegyző	főügyész	alügyész	alszolgabíró
főszolgabíró		4	12,5	5	14		2	2		3
aljegyző			2	12	3	13				3
főügyész			1,5	1	2					
alügyész			1		1			7		
alszolgabíró					3	42	2	1		1
ismert hivatal nélkül (az egyéb kategória is itt)		21	16	34	30	138	54	31	21	167
összesen	7	53	55	56	56	195	59	43	21	174

OFFICIAL CAREERS IN THE HUNGARIAN COUNTIES IN THE 18TH CENTURY

by István M. Szijártó
(Summary)

An extensive research into archival material in Somogy county has made it possible to formulate certain hypotheses about the careers of county officials in the 18th century. By checking the results against the published archontological lists of Zala, Heves and Borsod counties, the conclusion obtained that alongside the offices of deputy noble magistrate (*alszolgabíró*), deputy county prosecutor and deputy notary those of the county notary and county prosecutor also provided access to the county administration, and the same applied to the office of chief noble magistrate (*főszolgabíró*), but only with regard to the scions of more prestigious families. For, whereas for the majority of nobles who locked into office-holding on the county level even the post of chief noble magistrate remained out of reach, the members of the *bene possessionati* group joined officeholding at the very level of the post of chief noble magistrate, the first to yield effective authority. And finally, the scions of families with the highest prestige started their career by assuming the office of deputy ispán (*alispán*). These two latter groups offered access, frequently through appearance at the diets, to offices of national importance, although real opportunities varied greatly in the individual counties.